

Rakouský školní systém – vzdělávání pedagogů

seminární práce

Radek Chalupa

Úvod:

V této seminární práci se budu zabývat školním systémem jedné z našich sousedních zemí. Zvolil jsem Rakousko. Jeden z důvodů, proč jsem zvolil tuto zemi je ten, že jsem v Rakousku zažil, jak přísná pravidla měli v období krátce po pandemii covid-19 z pohledu zdravotnictví (Ve chvíli, kdy se u nás začínalo upouštět od testování, tak pro cizince platilo, že kdo není očkovan tak musí každé 3 dny na PCR testy a pokud by byl pozitivní, okamžitě by zůstával v karanténě ubytován tam, kde je apod.) a začalo mě zajímat, zda jsou takto striktní i v jiných oblastech života. Osobně ve školství pracuji a tak mě začalo zajímat, zda i ve školství se nějak víc liší přístupy ke vzdělávání. Kromě toho je Rakousko zajímavé i tím, že před rokem 1918 má Česko s Rakouskem společné dějiny a tedy společné historické základy. Jak moc se to odlišilo za jedno století?

Rakousko jako stát:

Rakousko je vnitrozemský stát. Má přibližně 8,9 miliony obyvatel (Česko má 10,7 milionu obyvatel). Geograficky se nachází ve střední Evropě, na severu sousedí s Českou republikou a Německem, na východě s Maďarskem a Slovenskem, na jihu se Slovinskem a Itálií a na západě se Švýcarskem a Lichtenštejnskem. Území Rakouska zahrnuje asi 84 000 kilometrů čtverečních (Česko má 79 000 kilometrů čtverečních). Polohou i velikostí je tedy velmi podobné České republice.

Rakousko je demokratická republika a spolkový stát skládající se z devíti provincií. Každá provincie se dále dělí na okresy a obce. Správa je proto rozdělena na úkoly spolkové vlády, provincií a také okresů a obcí. Rakousko je ústavní stát. Nejdůležitějšími základy jsou rakouská spolková ústava a právo Evropské unie. Systém odborného vzdělávání a přípravy je silně propojen s ekonomikou.

Úředním jazykem v Rakousku je němčina. Mluví se zde ale i jinými regionálními úředními jazyky jako jsou maďarština, burgenlandská chorvatština a slovinština.

Historický vývoj:

Vývoj Rakouského vzdělávacího systému byl velmi zvláštní. Netýkalo se to pouze studia učitelství, ale také nižších stupňů studia jako nižšího i vyššího sekundárního stupně (tedy u nás základní škola).

Vzdělávací systém má počátky ve státním zřízení nižšího školství za vlády Marie Terezie v roce 1774. Jak se vyvíjelo povinné vzdělávání učitelů bylo nařízeno v dokumentu „Všeobecný školní řád pro všechny typy německých základních škol" [1], který také zaváděl povinnou šestiletou školní docházku do základní školy pro všechny děti.

Pro učitele byly tedy zřízeny speciální školy zvané Normalschulen, kde probíhaly přípravné kurzy pro učitele. Nejdůležitější část však byla praxe. Ta trvala přibližně 3 měsíce a v roce 1805 byla prodloužena na půl roku.

K výrazné úpravě došlo až za dlouhých 100 let, kdy došlo k úpravě povinné školní docházky a učitelského vzdělávání. Tehdy byl zaveden říšský lidový školský zákon, který byl vydán roku 1869.

Tento zákon zavedl čtyřleté přípravné ústavy pro učitele, které jim nabízely a zkoušely je z "vyššího všeobecného vzdělání a přípravy na povolání včetně praktického vzdělávání ve školách" [1]

Na učitele mohl jít studovat kdokoli, komu bylo 15 let a musel mít splněnou přijímací zkoušku. Pokud dokončil studium, čekaly ho dva roky praxe, po které skládal (již skoro učitel) zkoušku učitelské způsobilosti. Kdo chtěl vyučovat na vyšším stupni městské školy, což nyní odpovídá prvnímu stupni základní školy, skládal zkoušku ze tří zvolených vyučovacích předmětů.

Roku 1962 došlo ke schválení zákona o organizaci škol. Začal se tedy tvořit nový školský systém a reforma vzdělávání učitelů. Pokud se chtěl občan stát učitelem, nešel studovat do vzdělávacího ústavu, ale byly zavedeny pedagogické akademie. Ty ale nespádaly pod zákon o vysokých školách, ale pod Ministerstvo vzdělávání, umění a kulturu.

Učitelství se studovalo nejprve 4 semestry a po třinácti letech studium prodloužili o další dva semestry. Celkem se tedy učitelství studovalo šest semestrů.

Základy vysokoškolského vzdělávání měly čtyři základní kameny a to: studovaný obor, didaktika oboru, humanitní vědy a školní praxe.

Roku 2005 se sloučily pedagogické akademie s pedagogickými instituty, které byly odpovědné za vzdělávání učitelů po dokončení studia. O dva roky později vznikly vysoké školy pedagogické. Díky tomu se mohl začít oficiálně používat titul „Bachelor of Education“.

Magisterské studium lze dále vyhledávat pouze na pedagogické škole v rámci spolupráce s univerzitami nebo zahraničními vysokými školami.

Takto to vlastně zůstalo dodnes. Nyní je studium učitelství v Rakousku stejné, jako u nás v České republice. Pokud chce kdokoliv studovat učitelství, musí si zvolit obor, ze kterého bude odborně zkoušen, musí absolvovat šest semestrů bakalářského studia a následně pokračuje na magisterské studium, které studuje dva roky. Rozdíl mezi naším a Rakouským systémem je podle mého názoru akorát v terminologii. U nás je studium učitelství zařazeno do univerzitního systému. V Rakousku je ale zařazeno do vysokých škol. Tím, že jsou "pouze" vysoká škola a nikoliv universita, tak tedy spadají pod "Ministerstvo pro vzdělávání, umění a kulturu" jak jsem již zmiňoval výše.

Vzdělávání a školení dospělých (zkratka CET):

Po ukončení vysokoškolského studia se učitel může i nadále vzdělávat. Má možnost jak následného odborného vzdělání, tak i všeobecného a ekonomického.

Hlavní důraz se klade na získávání znalosti a kompetencí, které jsou obecně důležité a jsou nezbytné a použitelné v různých kontextech a profesních.

Vzdělávání CET se zabývá hlavně získáváním oborově specifických kompetencí a kvalifikací, které jsou potřebné k uplatnění se na trhu práce.

Další studium po vysokoškolském vzdělávání:

V Rakousku je velká snaha poskytnout vyučujícím příležitost pro celoživotní učení. Klade se důraz na poskytnutí této možnosti i znevýhodněným skupinám. Realizují se zde programy vhodné pro dospělé, ale také se zde nabízí výchovné a kariérové poradenství. Snahou je zvýšit kvalitu a profesionalizaci vzdělávání dospělých a zajistit základní struktury vzdělávání a přípravy dospělých.

Vzdělávání je zde velmi rozmanité a každý obor si zde dokáže najít své. K tomu mají širokou škálu dostupných programů, které zajišťují to, že si každý dokáže najít to co ke svému rozvoji potřebuje.

Kromě programů, které nabízejí školy, university a vysoké školy aplikovaných věd, tak existuje i mnoho neziskových i komerčních nabídek rozvoje svého vzdělání.

Školení se mohou týkat: vzdělání základních dovedností, získání kvalifikace ve vzdělávání, mohou zde být různé oborové kurzy a všeobecně vzdělávající semináře. Školení mohou sahát až do magisterských studijních programů na vysokých školách.

Příklady organizací zabývajících se rozvojem studia učitelů:

- Agentura pro zajišťování kvality a akreditaci Rakousko (AQAustria)
- Rakouská agentura pro mezinárodní spolupráci ve vzdělávání a výzkumu (OEAD) (Wien)
- Rakouská asociace univerzit aplikovaných věd (FHK)
- Rakouská rada pro výzkum a technologický rozvoj (RFTE)
- Rakouská konference vysokého školství (HSK)
- Rakouské výzkumné a podpůrné centrum pro nadané a talentované (OEZBF)
- Rakouská společnost pro občanskou výchovu (OEGPB)
- Interkulturní centrum (IZ)
- Úřad pro náboženské záležitosti (Kultusamt)
- Kancelář rakouského studentského ombudsmana (OS)
- Rada pro zajišťování kvality pro vzdělávání učitelů (QSR)
- Univerzity Rakousko (UNIKO)

Toto je pouze výňatek některých institucí, které se zabývají vzděláváním dospělých a pedagogů. Více jich je možno najít ve zdroji [3]

Přehled rakouského systému školství a institucí odpovědných za vzdělávání učitelů [1]:

	Na jakou věkovou kategorii se specializují:	vzdělávací instituce:	Typ zakončení, doba trvání
Základní (Elementární) pedagogika	3-6 let	Vzdělávací ústav pro pedagogiku na mateřských školách (střední škola vyššího sekundárního stupně)	Maturita a diplom
První stupeň	6-10 let	Vysoká škola pedagogická	Bachelor of Education (6 semestrů)
Nižší sekundární stupeň	10-14 let	Hlavní škola/nová střední škola: vysoká škola pedagogická	Bachelor of Education (6 semestrů)
		Všeobecně vzdělávací vyšší škola: univerzita	Magistr (9 semestrů)
Vyšší sekundární stupeň	14-18/19 let	Polytechnický ročník (9. třída): vysoká škola pedagogická	Bachelor of Education (6 semestrů)
		Všeobecně vzdělávací / prakticky vzdělávací střední a vyšší škola: univerzita (odborně praktické předměty: vysoká škola pedagogická)	Magistr (9 semestrů)

Kariérní systém učitele v Rakousku v porovnání s Českou Republikou:“

Největšího rozdílu jsem si všiml u termínu "začínající učitel". U nás máme na vysokých školách praxi, která v součtu dá přibližně 2 měsíce. V Rakousku mají začínajícího učitele na dva roky. U nás "systém začínajícího učitele" vlastně často funguje také. Člověk, který poprvé nastoupí jako učitel rovnou z vysoké školy obvykle k sobě dostane na škole nějakého zkušenějšího vyučujícího, který ví co a jak a prvními roky nováčka vlastně provede. Pomáhá mu hlídat, co je potřeba dodržovat, kdy jsou jaké důležité termíny a také je k dispozici v případě potíží při výuce. Je to vlastně takový konzultant. V Rakousku je role začínajícího učitele podle mého názoru více náročná. Začínající učitel má více hospitací (tedy chodí naslouchat někam ale i často někdo chodí naslouchat jemu), ale zato má méně hodin učení. U nás hospitace tak časté nejsou. Máme je hlavně během praxí a pak většinou jednou až dvakrát do roka, ale to mají i již zaběhnutí vyučující.

Peníze na vzdělávání učitelů:

Spolkové ministerstvo školství, vědy a výzkumu podporuje sdružení a instituce pro vzdělávání dospělých. Předpoklady a kritéria pro poskytování finančních prostředků jsou stanoveny ve "spolkovém zákoně o financování vzdělávání dospělých a veřejných knihoven z federálních fondů" z roku 1973.

S jednotlivými institucemi, které se zabývají vzděláváním dospělých se uzavírají dohody o výkonu kurzu.

Financování vzdělávání a odborné přípravy dospělých závisí na typu programu, kterého se učitel účastní. Z největší části je vzdělávání a odborná příprava dospělých financována veřejností, ale také sami studenti a nebo příslušné společnosti nesou (některé) náklady.

Mnoho opatření je zavedeno tak, aby studenti alespoň částečně pokryli své výdaje. Mohou získat různé dotace ve formě grantů a daňových úlev, o které mohou instituce vzdělávání a odborné přípravy dospělých zažádat a získat tak finanční podporu.

K financování takto dotovaných opatření, vzdělávacích a školicích programů a rozvojových projektů jsou (zejména od počátku 21. století) ve velké míře využívány prostředky Evropského sociálního fondu (ESF) Evropské unie. V sektoru vzdělávání a odborné přípravy dospělých poskytuje ESF finanční prostředky na projekty. Podpora z prostředků ESF je spolufinancována Spolkovým ministerstvem školství, vědy a výzkumu.

Učitelé platy v Rakousku:

Ten, kdo pracuje ve vzdělávání v Rakousku obvykle vydělává kolem 4 020 EUR měsíčně. Platy se pohybují od 1 930 EUR (nejnižší průměr) do 7 330 EUR (nejvyšší průměr, skutečný maximální plat je vyšší). Jedná se o průměrnou měsíční mzdu včetně bydlení, dopravy a dalších výhod. Platy se drasticky liší mezi různými učitelskými /vzdělávacími kariérami.

Příklady některých učitelských profesí a jejich platů [4]:

Profese:	Plat za měsíc:	Přepočítání v Korunách Českých (pro 1 euro = 25 Kč)
Ředitel školy	5 320 EUR	133 000 Kč
Zástupce ředitele školy	4 150 EUR	103 750 Kč
Učitel zemědělských věd	3 100 EUR	77 500 Kč
Učitel historie	3 330 EUR	83 250 Kč
Profesor biochemie	5 970 EUR	149 250 Kč
Učitel biologie	3 290 EUR	82 250 Kč
Učitel chemie	3 190 EUR	79 750 Kč
Vychovatel	2 730 EUR	68 250 Kč
Učitel informatiky	3 070 EUR	76 750 Kč
Přednášející ekonomie	5 510 EUR	137 750 Kč
Učitel matematiky	3 770 EUR	94 250 Kč
Učitel základní školy	2 730 EUR	68 250 Kč
Učitel angličtiny	3 070 EUR	76 750 Kč
Učitel cizích jazyků	2 900 EUR	72 500 Kč
Učitel zeměpisu	3 050 EUR	76 250 Kč
Učitel mateřské školy	2 630 EUR	65 750 Kč
Učitel hudby	3 000 EUR	75 000 Kč
Učitel fyziky	3 460 EUR	86 500 Kč
Učitel tělocviku	2 840 EUR	71 000 Kč

Zajímavé také je, že čím starší vyučující je (čím je tedy déle ve své profesi), tím se mu plat zvyšuje. Tyto hodnoty jsou pro střední věk vyučujícího.

Nyní bych rád porovnal průměrný učitelský plat v ČR (který je kolem 37 000 měsíčně) a průměrný učitelský plat v Rakousku. Rozhodl jsem se k tomu využít celkový průměrný plat nejen učitelů ale i jiných profesí. V Rakousku je průměrná měsíční mzda asi 80 000 Kč. U nás v České republice máme průměrný plat přibližně 38 000 Kč. Jak je z dat vidět, tak u nás je učitelská profese odměněna lehce

podprůměrným platem. V Rakousku jsou učitelé placeni velmi podobně jako u nás. Záleží, jakou učitelskou kariéru daný člověk zvolil. V České republice není plat učitelů rozčleněn mezi jednotlivá zaměření.

Závěr:

Jak jsem zjistil, tak v Rakousku je velmi podobný systém vzdělávání jako u nás. Odlišnosti jsou hlavně v tom pod jakou institucí studium učitelství (a popř. následné studium po vystudování oboru) spadá a kdo jej jak zaštiťuje, financuje a kdo je odpovědný za jejich správný chod. Systém rozvoje znalosti a dovednosti učitelů se mi takto zamlouvá. Sám si nyní jedním takovým procesem procházím.

Zajímavé mi přijde, že pokud bych srovnával "nutné vzdělání" pro učitele v mateřských školách, tak u nás nestačí pouze maturitní diplom, ale je potřeba více studia a mít hotové alespoň bakalářské studium. Samozřejmě hodně závisí tedy i na samotných mateřských školách/jeslích, ale většinou se požaduje alespoň titul Bc.

Podobně mě to překvapuje i u prvního stupně a nižšího sekundárního stupně na hlavních/nových středních školách. Já osobně sice už také učím, Magisterské studium si však musím dodělat, protože je u nás v Česku vyžadováno.

Co mě ale velmi udivuje, tak že ukončené Bakalářské studium stačí na to být učitelem na vyšším sekundárním stupni polytechnických ročníků (9. třída). Vždyť tito vyučující by měli studenty připravovat na následující vzdělání a na vysoké školy.

Moc se mi líbí, že mají učitelé možnost volby dalšího vzdělávání. Toto vzdělávání (po dokončení povinných zkoušek a získání nutných titulů) je dobrovolné, ale vlastně i dobře dostupné.

Zdroje:

[1] Kornelia Tischlerová. (2013). Vzdělávání učitelů v Rakousku - reformy mezi inovacemi a tradicí. Dostupné z: <<https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1330>>

[2] Dostupné z: <<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/austria/austria>>

[3] Dostupné z: <<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/austria/institutions>>

[4] Dostupné z: <<http://www.salaryexplorer.com/salary-survey.php?loc=14&loctype=1&job=50&jobtype=1>>